

פסקי דין ממו"ר הגאון רבי ברוך יצחק לוי זצ"ל

רב ור"מ "מקור חיים"
מייסד וראש בית הדין לממונות בירושלים

בנידון

עיסקה עתידית "קומידיטיס"

הנידון

הסוחר ראובן בירושלים נתן הוראה לברוקר באנגליה שיקנה עבורו סחורה מסוימת ולמוכרה כעבור חמישה חדשים. כפי הנהוג, על הקונה להכניס לחשבון הבנק של החברה כעשרה אחוזים מערך הסחורה. בינתיים הוזל ערכה של הסחורה. כפי הנהוג, אם הקונה אינו מכניס לבנק את הפרש ההוזלה, רשאית החברה למכור את הסחורה מבלי להמתין את הזמן שהורה הקונה להמתין בתחילת הטרנזקציה. כשקבל הסוחר בירושלים הודעה טלפונית על דבר השלמת הביטוח מחמת ירידת ערך הסחורה, הפציר בברוקר שישתדל אצל החברה שלא ימכרו את הסחורה. טוען הסוחר הירושלמי שלא אמר לו כלל וכלל שהברוקר יכסה את ערך ההוזלה, אבל הברוקר משום מה נתן ערבות מריוח העמלה שלו במשך שנה לטובת הסוחר הירושלמי, כדי שלא ימכרו את הסחורה. הערבות מסתכמת ביותר מ-\$50,000 כפי ערך אחוזי ירידת השער של הסחורה.

המקורות להלכה

הנה לפי טענת הנתבע שלא צקש מהצרוקר שיכסה את הערבות, הלא מצואר בתום צ"ק נח א' בהא דאמרו שם בגמ' דמצריח ארי מנכסי חצירו אין חייב הנהגה לשלם היכא דעביד המצריח מדעתו אף דאית ליה פסידא הוא דוקא שמלילו רק מפחד הארי אבל צמלילו מהפסד חייב. וצפורע חובו של חצירו לא חסוב מלילו מהפסד, דמה שהי' חייב הלוה לשלם אינו חסוב הפסד, שהרי נתחייב לו ומלילו רק מלעז עי"ש.

והקשה מו"ר זצ"ל צמה שכתבו דאינו חסוב הפסד צפורע חובו של חצירו, הלא מ"מ נשאר אללו הממון שהי' לריך לפרוע את החוב, ומ"ש מהא דחולין קלא א' דפריך לר"ח דאמר המזיק מתנות כהונה או שאכלן

פטור משום דהוי ממון שאין לו תוצעין או משום דכתיב זה. ת"ש הרי שאנפו בית המלך את גורנו אם בחוצו חייב לעשר ואם באנפרות פטור מלעשר. שאני התם דקא משתרשי ליי. וכתוד"ה שאני התם, כתבו וז"ל: שאני התם דקא משתרשי ליי דצמקום זה הניח לו המלך שאר ממון, וא"ת מתנות כהונה כשאכלם מישתרשי ליי שצמקום זה לא אכל דבר אחר ואמאי פטור. וי"ל דלי"ד לאנפם בית המלך גורנו דתחתיהן לא לקחו משלו אכל באכל אפשר דלא מישתרשי ליי שהי' מתענה. עכ"ל. הרי דמישתרש צממון שנשאר תח"י חייב גם אם נעשה שלא ע"י מעשיו וגם שלא מדעתו, ועיי' בקלוה"ח סי' רמו ס"ק ח בחילוק בין הנאה למישתרש, דהנאה הוא מה שקבל תועלת או נחת רוח, ומישתרש הוא מה שנשאר תח"י ממון בעין, ולענין הנאה לא שייך לומר הייתי מתענה, דאם הי' מתענה לא הי' לו הנאה ואנו מחייבין אותו בעד זה גופא שנהנה ולא התענה, ורק אם אנו דנים שהשתרש שעכשיו יש תח"י ממון יתירים ע"ז יכול לומר שהי' מתענה ולא הי' מוליא את ממונו גם בלעדי זה. וכתב צנתה"מ שדצרי קלוה"ח נכונים מאד. ומו"ר הוסיף להסביר את ענין משתרשי, דכמו שולד פרה קנוי לצעל הפרה אף שהולידה לא ברשות צעל הפרה, מפני שפרתו הולידה את הולד וצסיבתה ילא הולד לאויר העולם, כמו כן אם נשאר ממון שלו תחת רשותו צסיבת המתנות כהונה יש חלק לבעלי מתנות הכהונה בהאי ממון שנשאר תח"י, וכל מי שהי' בעלים על המתנות כהונה כשהי' בעין הם בעלים עכשיו על ממונו לפי ערך המתנות כהונה.

ולפי זה קשה מש"כ בתוס' צפורע חוצו דאינו חסוב הפסד, הלא מ"מ הרויח ממון שנשאר תח"י ע"י החצר שפרע את חוצו שהי' חייב, ומ"ש מאנפו בית המלך את גורנו דחייב לשלם. ותי' דוקא אם הי' עומד להתחסר ממונו צלי שום תועלת, דמיסי המלך רוב צני אדם מרגישים בעלמם לאנוסים ופורעים מאונס מחמת יראה וכל מה שנוטלים ממנו חסוב בעיניו כאיצוד ממון, וכשניצל ממנו ע"י מתנות הכהונה חסוב כמישתרש. אבל צפורע חוצו אינו חסוב הפסד, שהרי נתחייב לו. ביאור הדבר דאם היה נחסר ממונו ע"י שילם חוב לא הי' הולך לאיצוד דהי' מקיים צזה מלות פריעת צע"ח, אבל אחר שפרע עבורו לא קיים מלות פריעת צע"ח, דחצירו עשה שיפטור מחוצו, אבל הוא לא פרע חוצו, ועשה חצירו מעשה להליל ממונו ולמנעו מתועלת שהי' מולא בהולאת ממונו, ומשו"ה לא חסוב רק כמהנהו בהנאה שלא ינטער, ועל הנאה כזו פטור משום דהוי ההנאה שלא ע"י מעשיו. ולדוגמא, אם יתקוף בחצירו צשעה שאוכל איזה מאכל ולא יניחנו לאכול כל היום, היתכן לומר שיהי' לתוקף זכות תציעת ממון מדין משתרשי ליי שצסיבתו נשאר המאכל אללו ונתרבה ממונו? והטעם צזה משום שאם הי' אוכל מולא תועלת באכילתו ולא הי' מוליא לאיצוד, ומשו"ה גם צפורע חוצו של חצירו אין זה מישתרשי ליי.

אבל לפי"ז צפורע חוצו של חצירו צחוב שחייב לככרי, דלא שייך אם הי' בעלמו פורע הי' מקיים מלות פריעת צע"ח, וצזה כיון דהוי הפקעת הלואה דליכא איסור, החוב שהי' משלם הרי זה כהולך לאיצוד והפסד וצא זה ומלילו מהפסד הרי זה מישתרשי ליי.

אבל ראובן הסוחר טוען שלא הי' משלם כלום לחצרה, כי תצע מהם \$90.000 שהפסידו לו צמה שלא קנו עבורו תיכף סחורה שנתן הוראה לקנותה, ועד שקנו עלה המחיר והפסיד עי"ז סכום הנ"ל, וצדעתו היתה

להשתמט בכלל מכיסוי ערבות של ההזלה, ולפי דברי ראובן הסוחר לא הי' עומד להפסיד ממון, והצרוקר לא הילול מהפסד ורק הילול מלער, וזה דין הפורע חוצו של חצירו דפטור, דהיי מתענה. ועיי במציי"ט ח"ג סי' קנו וסי' קנח בכה"ג פטור המשלח מדין מזיק, דלא הי' מי שהכריח לשליח להכנס בתור ערב והזיק את עלמו.

אבל באמת מי אומר שהמשלח הי' יכול להשתמט כמו שטוען, ודאי הי' מגישים נגדו משפט, והיו מחייבים אותו לסלק את ההפסד, ומה שהי' לו תביעה אחרת על החצרה ע"ז הי' לריך להגיש משפט נגד החצרה, ולא ברור כלל אם הי' מחייבים את החצרה, אולי הי' טוענים טענות והוכחות שלא הי' אשמים במה שלא קנו תיכף, דלו הי' הסוחר יכול לזכות צדיניהם הי' ודאי מגיש משפט נגדם כי זה ענין של \$90.000 לפי דבריו. אלא מאי, לולי הי' הצרוקר נכנס בערבות עד ערך של עשרה אחוז, ולא הי' מפסיד יותר מאשר העשרה אחוז שהכנים הסוחר צננק לזכות החצרה. והגם שהפלייר שלא ימכרו מ"מ מי אומר שהיו שומעים לו, הגם שהוא סוחר גדול וכדאי להם לעמוד צריזיקה, מ"מ אפשר שבערבות הצרוקר הוא בעלמו הגורם והזיק את עלמו.

עיי חת"ם חו"מ סי' קעח בענין הטענה מצטל כיסו של חצירו שלא קנה כאשר נתן לו ההוראה.